

Michał Siedziako, *Marian Jurczyk (1935–2014). Biografia polityczna szczecińskiej legendy „Solidarności”*, Wydawnictwo Europejskie Centrum Solidarności [European Solidarity Center Publishing House], Gdańsk 2024, ss. [pp.] 911

Autor należy do młodego pokolenia historyków dziejów najnowszych. Jest uczniem świetnego znawcy historii PRL – Antoniego Dudka. Związany z Uniwersytetem Szczecińskim (Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie), do niedawna był także pracownikiem tamtejszego Oddziału Instytutu Pamięi Narodowej. Został zwolniony za wydanie recenzowanej pracy nie w Wydawnictwie IPN, ale nakładem Europejskiego Centrum Solidarności w Gdańsku.

Nie ulega dla mnie wątpliwości, że podjęcie się napisania biografii Mariana Jurczyka jest dowodem intelektualnej odwagi autora. Powikłane losy głównego bohatera, jasne i ciemne strony jego życiorysu, raczej nie zachęcały do realizacji tematu. Od śmierci M. Jurczyka – legendy szczecińskiej i w pewnym sensie także ogólnopolskiej „Solidarności” – minęło już jednak 10 lat. Z tej perspektywy łatwiej jest dokonać bilansu jego dokonań, emocje

© by the author, licensee Lodz University – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY-NC-ND 4.0

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Funding Information: University of Lodz **Conflicts of interests:** None.

Ethical Considerations: The Authors assure of no violations of publication ethics and take full responsibility for the content of the publication.

Declaration regarding the use of GAI tools: not used

(Received: 2025-12-09. Verified: 2025-12-10. Accepted: 2025-12-16)

nieco opadły, dużej części jego zwolenników i przeciwników nie ma już na tym świecie. Poza tym napisał ją historyk niemający za sobą w zasadzie (rocznik 1985) autobiograficznego doświadczenia z czasów PRL.

Recenzowana praca to klasyczna biografia polityczna z elementami, jak dodaje M. Siedziako, biografii pretekstowej. Celem, jaki postawił sobie autor, było „opisanie drogi życiowej Mariana Jurczyka od narodzin i wczesnej młodości, aż po zakończenie jego kariery politycznej w 2006 r., kiedy odszedł ze stanowiska prezydenta Szczecina” (s. 10). W pracy znajdujemy także w ograniczonym zakresie informacje na temat życia prywatnego, rodzinnego i zawodowego. W efekcie otrzymaliśmy wielowątkowy portret chłopskiego syna spod częstochowskiej wsi, który jako młody człowiek trafia do Szczecina. Tam, jak wielu z jego pokolenia, rozpoczyna pracę w stoczni. Z racji wykształcenia w postaci jedynie szkoły podstawowej, zaczyna jako pracownik fizyczny, z czasem awansuje, w latach 70. zostaje magazynierem. Bierze udział w protestach w grudniu 1970 r. W 1980 r. staje na czele strajku, zostaje jednym z najbardziej rozpoznawalnych liderów związku. Represjonowany po 1981 r., oskarżony w tzw. procesie jedenastki, pod koniec istnienia PRL, wraz z m.in. Andrzejem Słowikiem staje na czele opozycji wobec Lecha Wałęsy. W wolnej Polsce kieruje związkiem Solidarność 80, zdobywa mandat senatora, jest dwukrotnie wybrany na prezydenta Szczecina. Monografia jest świetnie udokumentowana, oparta o budzącą podziw podstawę źródłową (m.in. zbiory Archiwum IPN, Archiwum Akt Nowych, materiały ośrodka „Karta”, kilkadziesiąt relacji od świadków zebranych przez autora).

W swojej opowieści o M. Jurczyku autor stara się zachować dystans do opisywanych i analizowanych wydarzeń, rzadko eksponuje własne zdanie, najczęściej zestawia ze sobą różnego typu źródła, licząc na to, że czytelnik będzie je samodzielnie interpretował. Jednym z niewielu wyjątków jest wszechstronnie omówiona w pracy kwestia współpracy bohatera ze Służbą Bezpieczeństwa. W tym przypadku autor wyraźnie kontestuje i kwestionuje ostateczne, korzystne dla Jurczyka orzeczenie Sądu Najwyższego, oczyszczające go z zarzutu o kłamstwo lustracyjne. Sądząc na podstawie przedstawionych w pracy dowodów, jest to interpretacja absolutnie uprawniona. Rekonstruowana przez autora linia obrony M. Jurczyka przed stawianymi mu zarzutami o bycie tajnym współpracownikiem, w świetle zachowanej, niepełnej dokumentacji, sprawia wrażenie chaotycznej, mocno emocjonalnej, mało przekonującej. Z tej perspektywy M. Jurczyk ukazany jest jako postać, która z różnych powodów nie potrafiła uporać się z mrocznymi fragmentami własnej przeszłości. Jak doskonale wiemy, lider szczecińskiej Solidarności nie był i nie jest w tym przypadku wyjątkiem.

Michał Siedziako krytycznie ocenił obie prezydentury Jurczyka, zwrócił uwagę na brak doświadczenia i umiejętności rządzenia miastem, liczne popełniane błędy,

zatrudnianie w strukturach samorządowych ludzi przypadkowych, niekiedy skompromitowanych. Towarzyszące Jurczykowi w obu kampaniach hasło, że będzie prezydentem zwykłych mieszkańców pozostało w sferze obietnic.

Biografia M. Jurczyka to ważny przyczynek do historii związku i ruchu społecznego Solidarności. Ruch solidarnościowy wykreował wielu, podobnych do niego liderów, świetnych trybunów ludowych, których zasługi dla kraju trudno kwestionować. Duża część z nich odnalazła się w wolnej Polsce, inni zostali zepchnięci na margines. W biografii M. Jurczyka w sposób szczególny skupiają się nadzieje i rozczarowania wielkoprzemysłowej klasy robotniczej, która stała się ofiarą ustrojowej i gospodarczej transformacji. Michał Siedziako trafnie zauważył, że Jurczyk występując przeciwko prywatyzacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw, broniąc zwalnianych pracowników, posługując się antyniemiecką i antyunijną retoryką, w gruncie rzeczy w sposób naturalny „bronił świata, który znał, w którym się wychował. Świata niedoskonałego, który jednak był jego światem” (s. 798). Tym samym uosabiał postawę wielu milionów Polek i Polaków, dla których decyzje o likwidacji zakładów, które z dnia na dzień stawały się nierentowne, były nie do zaakceptowania. I co się z tym wiąże były niezrozumiałe.

Na moją ocenę monografii M. Siedziako wpływa jej niczym nieuzasadniona objętość (ponad 900 stron). Narracja jest stanowczo zbyt szczegółowa, momentami staje się nużąca, autor wikła się w często zbędne dla zasadniczego tematu dygresje i komentarze. Można odnieść wrażenie, że towarzyszy mu przekonanie, że nieuwzględnienie choćby jednego pobocznego wątku narazi go na krytykę, pozbawi książkę części walorów naukowych. Jak wiemy, takie dążenie do kompletności opisu bywa paraliżujące i zwykle nie przynosi satysfakcjonującego efektu finalnego.

Na koniec warto jednak podkreślić, że książka jest napisana poprawnym językiem, starannie wydana, w tekście w nowatorski sposób, kolorową (czerwoną) czcionką wyodrębniono przypisy. Dodatkowo zawiera ciekawą, niekiedy mało znaną, dokumentację zdjęciową.

Rafał Stobiecki

Uniwersytet Łódzki • University of Lodz

 <https://orcid.org/0000-0002-1458-1657>

NOTKA O AUTORZE • ABOUT THE AUTHOR

Prof. dr hab. Rafał Stobiecki – profesor nauk humanistycznych w dyscyplinie historia, zatrudniony w Katedrze Historii Historiografii i Nauk Pomocniczych Historii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego. Autor wielu książek i artykułów publikowanych w prestiżowych czasopismach naukowych. Członek Kapituły Nagrody im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego.

Zainteresowania naukowe: historiografia okresu PRL, rosyjska i radziecka historiografia XIX i XX w., emigracyjne dziejopisarstwo polskie po 1945 r.

rafal.stobiecki@uni.lodz.pl